

Stanisław Mędala

"Versöhnung - Apostolat - Kirche.
Eine exegetisch-theologische und
rezeptionsgeschichtliche Studie zu
den Versöhnungsaussagen des Neuen
Testaments (2 Kor, Röm, Kol, Eph)",
Hans-Jürgen Findeis, Würzburg 1983
: [recenzja]

Collectanea Theologica 54/3, 171-173

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Sieg nie poprzestaje na tym tylko wniosku, ale wysuwa również wnioski merytoryczne. Według autora rozprawy, hagiograf, biorąc za obraz siedmioramienny świecznik, ukazał jego urzeczywistnienie „w najszczytniejszej formie w Jezusie Chrystusie i Jego nowym ludzie” (s. 149). Chrystus jest jego centrum. Nic więc dziwnego, że hagiograf właśnie scharakteryzował Chrystusa tak wszechstronnie w swym apokaliptycznym wykładzie w trzech pierwszych rozdziałach księgi. Jezus — Syn człowieczy ma przymioty Boskie i ludzkie, Króla i proroka, kapłana i sędziego. Aby je dokładnie opisać, autor biblijny posłużył się obrazami starotestamentalnymi, które w historii narodu, w zależności od zdarzeń historycznych otrzymywały coraz to bogatsze treści. Autor biblijny dodał do tych obrazów swoje przemyślenia, także bogate w teologiczne treści. Szczególnie podkreślił on ustawiczną obecność Chrystusa w Kościołach i wykonywanie nad nim władzy za pośrednictwem tych, których posłał z określonym mandatem.

Wyniki i propozycje dla dalszych badań autor rozprawy zamieścił w trzech paragrafach (§§ 21—23). Już z objętości stronic można wnosić, że jest ich bardzo dużo. Powstają w związku z tym pytania, czy ta mnogość propozycji i wniosków jest wystarczająco uzasadniona? Odpowiedzieć trzeba na to pytanie pozytywnie. Szkoda tylko, że autor prezentując wyniki badań nie podporządkował ich jeszcze wyraźniej nadrzędnej celowi swej rozprawy — odpowiedzi na pytanie, co znaczą słowa w Apokalipsie 1,13: „podobny do Syna człowieczego”. Zaznaczam jednak, że nie zarzucam ks. Siegowi wielowarstwowości celów pracy, tylko to, że nie podporządkował wyraźnie wniosków należnemu celowi pracy.

Ponieważ autor omówił szczegółowo rezultaty naukowych badań w ostatnim (czwartym) rozdziale pracy, wydaje się, że nie było potrzeby umieszczać osobnego zakończenia (s. 160—162). Na jego obronę wszakże trzeba stwierdzić, że zakończenie to nie jest tylko syntetyzującym powtórzeniem tego, co powiedziano w rozdziale ostatnim. W oparciu bowiem o wszystkie analizy ks. Sieg mógł dopiero sformułować twierdzenie, że „chrystologia Syna człowieczego pod koniec I wieku była bardzo rozwinięta”, że „była ona wolna od wpływów orientalnych, judaistycznych i gnostyckich” (s. 161).

Biorąc rzecz generalnie, stwierdzam, że praca jaką miałem za zadanie zrecenzować, świadczy o jej autorze bardzo pozytywnie. Jest on dobrym analitykiem, dobrze odczytuje sens tekstów biblijnych.

ks. Jan Łach, Warszawa

Hans-Jürgen FINDEIS, *Versöhnung — Apostolat — Kirche. Eine exegetisch-theologische und rezeptionsgeschichtliche Studie zu den Versöhnungsaussagen des Neuen Testaments (2 Kor. Röm, Kol, Eph)*, Würzburg 1983, Echter Verlag, s. XI + 610 (*Forschung zur Bibel*, t. 40).

Zagadnienie pojednania wysunęło się dzisiaj na czołowe miejsce w działalności Kościoła. Mając to na uwadze, H.-J. Findeis obrał sobie temat pojednania w Nowym Testamencie w konfrontacji z teologią pojednania u Karola Bartha jako przedmiot rozprawy doktorskiej przedstawionej w 1979 r. na wydziale teologicznym uniwersytetu w Monasterze. Publikacja zawiera część pracy doktorskiej przedstawiającą teologię pojednania w *Corpus Paulinum*. Składa się ona ze wstępu, czterech rozdziałów, podsumowania i bibliografii.

Wstęp (s. 1—60) pokazuje różne aspekty pojednania w języku dzisiejszym, ustawia problem teologiczny w związku z odnośniami dzisiaj pojęcia pojednania do stosunków międzyludzkich, podczas gdy u św. Pawła podmiotem pojednania jest zawsze Bóg; wskazuje podstawowe teksty w *Corpus Paulinum* (2 Kor 5,18—20; Rz 5,10 n.; Kol 1,20 n.; Ef 2,16) wraz z ich interpretacją w egzegezie współczesnej oraz zarysowuje plan pracy.

Z przeglądu dotychczasowych badań motywu pojednania w 2 Kor, Rz, Kol i Ef wynika problem rozgraniczenia między tradycją chrześcijańską a myślą św. Pawła oraz ustalenia kierunku rozwoju i recepcji myśli Pawłowej w tekstach deuteropaulińskich (Kol i Ef), które nawiązują do formuł przed-Pawłowych. Jednak zasadniczy problem polega na wskazaniu miejsca teologii pojednania w soteriologii Pawłowej. Chodzi głównie o to, czy pojęcie Pawłowej „posługi jednania” stanowi uboczny motyw w jego soteriologii (E. Käsemann), czy też odwrotnie modyfikuje jego naukę o usprawiedliwieniu, nadając jej kierunek uniwersalistyczny, względnie stanowi motyw niezależny. W egzegezie współczesnej dyskutuje się nie tylko na temat stosunku nauki o pojednaniu do nauki o usprawiedliwieniu u św. Pawła, lecz także na temat stosunku pojednania do pojęcia pokoju, gdyż te dwa motywy występują u Pawła obok siebie (por. Rz 5,1.9). Jeszcze inny problem polega na ustaleniu relacji, jakie zachodzą między pojednaniem a zadośćuczynieniem; podczas gdy egzegeza współczesna dąży do rozgraniczenia tych pojęć, to w soteriologii dogmatycznej różnice między nimi są często zacierane. Z kolei wypowiedzi Pawła zawierają implikacje eklezjologiczne. Ponieważ Nowy Testament traktuje pojednanie człowieka z Bogiem w Chrystusie jako podstawowe wydarzenie zbawcze, F. Indeis usiłuje uwydatnić znaczenie „posługi jednania” (2 Kor 5,18) w teologii apostołatu i w eklezjologii. Stąd zwraca on szczególną uwagę na apostołat jednania nie tylko pod aspektem przekazywania „słowa jednania”, lecz przede wszystkim pod aspektem pojednania z Bogiem jako wydarzenia oraz na sposoby recepcji myśli Pawłowej, która w Ef nabiera wyraźnych wymiarów eklezjologicznych.

Rozdział pierwszy pt. *Apostołat Pawła jako „posługa jednania”* (s. 61—252) poświęcony jest analizie 2 Kor 5,18—21 w kontekście szerszym (2 Kor 2,14—7,4) i w kontekście bezpośrednim (2 Kor 5,14—6,2). Analiza tekstu nie ogranicza się do ustalenia formy literackiej, tematyki teologicznej, kierunku argumentacji Pawła, lecz ukazuje także komunikatywny charakter tekstu, jego kontekst sytuacyjny, napięcie między Pawłem a gminą w Koryncie, oczekiwania odbiorców, chęć zmiany sytuacji przez Apostoła oraz komunikatywne relacje między nim a Koryntianami. Temat pojednania pojawia się u Pawła w kontekście teologii apostołatu jako „posługi Ducha” (3,8) i „posługi sprawiedliwości” (3,9). W teologii apostołatu Paweł wskazuje m. in. na podstawy zdatności do pełnienia posługi apostołowskiej (por. np. 2,15—17), źródło autorytetu apostołowskiego (por. np. 4,7), sposobu działania (por. np. 6,6; 7,4). Swoją „posługę jednania” Koryntian z Bogiem pojmuje Paweł w łączności z aktem Boga jednoczącego świat ze sobą w Chrystusie (5,18). W tym kontekście pojmuje on swoją „posługę jednania” jako reprezentację samego Chrystusa, która jest jednocześnie reprezentacją Boga. Następuje ona w głoszeniu słowa celem uobecnienia zbawczego wydarzenia. Podmiotem jednoczącego działania w Chrystusie jest sam Bóg, a apostoł jego narzędziem. Zatem pojednanie w ujęciu Pawła to eschatologiczna jedność z Bogiem w jedności z Chrystusem. Wszechstronną analizę pojęcia pojednania w 2 Kor zamyka zastosowanie nauki Pawła do dzisiejszej problematyki wyobcowania człowieka ze wspólnoty z Bogiem.

Rozdział drugi pt. *Otrzymane pojednanie jako podstawa chwały* (s. 253—343) zawiera analizę pojęcia pojednania w Rz 5,10 n. i 11,15 w kontekście problematyki teologicznej Listu do Rzymian. Zwraca on tutaj szczególną uwagę na korelację między pojęciem pojednania i pojęciem grzechu. Omawia zatem soteriologiczno-universalistyczny wymiar pojednania w Rz, jego komponenty eschatologiczne, staurologiczne, chrystologiczno-pneumatologiczne oraz implikacje eklezjologiczne. W Rz wprowadza Pawła pojęcie pojednania, by przeprowadzić krytykę poczucia własnej wystarczalności i wskazać podstawę autentycznej chwały chrześcijańskiej, która opiera się na zbawczym działaniu Boga dokonany w Chrystusie.

Rozdział trzeci pt. *Pojednanie kosmosu i pojednanie przez śmierć krzyżową* (s. 344—445) poświęcony jest teologii pojednania w Kol. Autor analizuje zarówno kontekst literacki, jak i sytuacyjny wypowiedzi w Kol 1,20 n., uwydatnia teologię pojednania z tradycji chrześcijańskiej zawartą w elementach przejętych z hymnu oraz myśl wyrażoną w redakcji tych elementów, która polega na eklezjologicznym uściśleniu chrystologii kosmologicznej oraz na motywacji pojednania w świetle teologii krzyża.

Rozdział czwarty pt. *Pojednanie z Bogiem ludzkich ugrupowań Żydów i pogan w Kościele* (s. 446—537) przedstawia eklezjologiczne wymiary pojednania w ujęciu autora Listu do Efezjan, który modyfikuje i dalej rozwija naukę św. Pawła (2 Kor i Rz), jak również naukę autora Kol. Ef 2,16 poucza, że Chrystus pojednał przez krzyż w swoim ciełe dwie oddalone od siebie grupy ludzi — Żydów i pogan. To pojednanie polega na otwarciu dostępu do Boga w jedności kościelnej. Findeis uwydatnia dynamiczne ujęcie Kościoła w Ef, chrystologiczny i staurologiczny wymiar pojęcia pojednania, historio-zbawczy i społeczny aspekt wyobcowania oraz jednanie Kościoła i ludzkości jako zadanie apostołskie. Rozdział kończy się zastosowaniem nauki Ef do aktualnej rzeczywistości kościelnej.

W podsumowaniu (s. 538—554) autor przedstawia historię recepcji teologii pojednania w ramach Nowego Testamentu, podaje elementy strukturalne pojęcia pojednania w *Corpus Paulinum*, ukazuje relacje między pojęciem pojednania a takimi pojęciami, jak: usprawiedliwienie, pokój, apostołat i Kościół. Wychodząc ze stwierdzenia, że podstawą wszystkich wypowiedzi nowotestamentowych o pojednaniu jest aktualna rzeczywistość pojednania z Bogiem, podkreśla on rolę apostołatu jednania, zadania wspólnoty kościelnej w stosunku do jednoczącego z Bogiem słowa, wskazuje Kościół jako historyczne miejsce pojednania kosmicznego i ogólnoludzkiego. Na koniec pokazuje sposoby zastosowania nowotestamentowej teologii pojednania w teologii współczesnej. Na szczególne uwydatnienie w podsumowaniu zasługuje stwierdzenie, że w nauce św. Pawła wspólnota kościelna nie może skutecznie uczestniczyć w ofiarowanej łasce Bożej bez ustawicznej asystencji posługi jednania, tj. bez apostoła.

Dzieło zamyka wykaz wykorzystanej literatury przedmiotu, który liczy blisko 900 pozycji.

Praca Findeisa stanowi wszechstronne studium tematu pojednania w *Corpus Paulinum*, bo tylko tam ten temat występuje w Nowym Testamencie. Autor pokazuje oryginalność nauki św. Pawła, jej wpływ na rozumienie formuły i pojęć przedpawłowych oraz na możliwości zastosowania Pawłowej teologii pojednania w teologii współczesnej nie tylko w sakramentologii, ale przede wszystkim w eklezjologii.

Pod względem metodologicznym praca zbliża się do ideału i może stanowić wzór do opracowywania tematów teologicznych w *Corpus Paulinum*. Argumentacja opiera się na wnikliwej i wszechstronnej analizie tekstów oraz na dokładnej znajomości literatury przedmiotu. Nowością w porównaniu z dotychczasowymi studiami tego tematu jest zwrócenie głównej uwagi na historię i krytykę recepcji myśli Pawłowej. Daje to możliwość ujęcia nowotestamentowej teologii pojednania w pełniejszym świetle i w szerszej niż dotychczas czyniono perspektywie.

Omawiana książka może służyć pomocą nie tylko biblistom do pogłębionego studium myśli Pawłowej i jako wzorzec metody badań jego tekstów, ale również teologom do właściwego ustawiania problemu pojednania w teologii spekulatywnej i w teologii praktycznej, ze zwróceniem uwagi na apostołat jednania w aspekcie ekumenicznym i ewangelizacyjnym.

ks. Stanisław Mędała CM, Warszawa